

13.5.2008

Dnro 2887/4/06

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kaija Tanttinen-Laakkonen

POTILASASIAKIRJAMERKINTÖJEN PUUTTEELLISUUS

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 11.9.2006 päivätyssä kirjeessään vuonna 1913 syntyneen äitinsä hoitoa - - - kaupunginsairaалassa. Kantelija ei hyväksynyt sitä, että hänen äitinsä kotiutettiin oikea käsi kipsissä, vaikka tämä oli ollut sekava ja täysin muistamaton ja saanut sairaalassa melkein joka toinen päivä tajuttomuuskohtauksia. Lisäksi hän kertoi ongelmista saada äidilleen pitkäaikais-hoitopaikka. Hänen arvostelunsa painottui sairaanhoidollisiin kysymyksiin.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Kantelijan äidin hoito ja potilasasiakirjamerkinnät

3.1.1

Etelä-Suomen lääninhallituksen lausunto

Lääninhallituksen käsityksen mukaan kantelijan äitiä hoitaneiden lääkäreiden potilasasiakirjoihin tekemät merkinnät ovat osastohoidon osalta erittäin niukat eikä niissä ole kaikilta osin potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (jälj. potilaslaki, 785/1992) 12 §:ssä ja potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttämisestä annetussa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (jälj. potilasasiakirja-asetus, 99/2001) edellytetyt tiedot.

Lääninhallitus toteaa, että päivystykseen tuloaikaan 10.8.2006 ei ole merkitty (decursus kirjattu klo 23), joten tarkkaa johtopäätöstä hoidon alkamisen viiveestä ei voida tehdä. Lääninhallitus kiinnittää huomioita siihen, että akuvaiheessa vasta viides potilaskertomukseen merkintöjä tehnyt lääkäri on 11.8.2006 vetänyt kantelijan äidin käden paikoilleen ja kipsannut selvän ja huonoasentoisen murtuman, vaikka rannemurtuman hoitaminen kuuluu lääninhallituksen mukaan lääkärin perustehtäviin. Merkinnöissä ei ole myöskään mainintaa lastan tai muun tuen laittamisesta murtuneeseen käteen, mikä lääninhallituksen mukaan kuuluu kivunhoitoon, jos kipsaus viivästyy.

Lääninhallitus kiinnittää huomiota myös siihen, että ortopedin ohjeiden mukaan kantelijan äidille ei sovittu erikseen jälkipoliklinikka-aikaa, koska riittäväksi kontrolliksi tässä murtumassa katsottiin lääkärin kannanotto osastolla radiologin lausuntoon. Lääninhallituksen mukaan osasto-

hoidon ajalta potilasasiakirjoista ei kuitenkaan löydy yhtään merkintää käden kontrolloista tai mahdollisista uusista hoitotoimista.

Murtumasta 17.8.2006 otetusta röntgenkuvasta ilmeni radiologin lausunnon mukaan, että murtuman asento oli huonontunut, lyhentymä korostunut ja nivelpinnan kallistuma lisääntynyt. Tämä olisi lääninhallituksen käsityksen mukaan edellyttänyt uutta murtuman reponointia. Potilaskertomuksesta ei löydy mainintaa hoitavan lääkärin tätä koskevasta johtopäätöksestä tai hoidosta. Potilasteksteistä ei murtuman kipsauksen jälkeen löydy mitään mainintaa käden tilanteesta. Lääninhallituksen käsityksen mukaan käden paranemista ja hoidon asianmukaisuutta on tämän vuoksi mahdotonta arvioida.

Vielä lääninhallitus toteaa, että epikriisit osastosiirtojen ja loppulausunnon osalta ovat puutteelliset (16.8.2006 siirtoepikriisi osastolta L21 osastolle L52 ja 17.8.2006 siirtoepikriisi osastolta L52 osastolle L31) samoin kuin muutkin lääkärin tekstit ovat tältä osin erittäin niukkoja. Loppulausuntoon 7.9.2006 ei ole kirjattu hoitotoimia osastolla eikä lääkityksiä. Loppulausunnossa ei sovittu kipsin poistosta, kontrolloista tai jatkotoimista, vaikka kantelijan äiti sairasti hoitajakson aikana myös sydänveritulpan ja sydämen vajaatoimintaa. Jälkikäteen tehdyissä yhteenvedoissa (hoitaja- ja fysioterapiatekstit sekä lääkäritekstit) on siirto osastolta L52 osastolle L31 todettu turhaksi siirroksi.

Potilasasiakirjoissa ei ole mainintaa kotihoidon määrästä ja laajuudesta osastolta kotiutettaessa, joten sen riittävyttä on vaikea arvioida.

Lääninhallituksen käsityksen mukaan saatujen selvitysten perusteella ei voida katsoa, että kantelijan äidin hoito - - - kaupunginsairaalassa olisi toteutunut parhaalla mahdollisella tavalla. Potilasasiakirjamerkintöjen asianmukaisuuteen ja riittävyteen tulee lääninhallituksen mukaan kiinnittää huomiota perehdytyksessä ja koulutuksessa.

3.1.2

Oikeusohjeet

Sovellettavat oikeusohjeet ovat tämän päätöksen liitteenä.

3.1.3

Oikeudellinen arviointi

3.1.3.1

Potilasasiakirjamerkintöjen puutteellisuus

Potilasasiakirjojen tehtävänä on palvella potilaan neuvonnan ja hoidon suunnittelua, toteutusta ja seuranta. Potilasasiakirjoilla pyritään parantamaan hoidon jatkuvuutta ja tiedonvälitystä potilaan terveydentilasta ja hoidosta sekä potilaan myöhemmässä hoidossa kyseisessä hoitoyksikössä että myös silloin, kun potilas siirtyy toiseen terveydenhuollon toimintayksikköön. Riittävät, asianmukaiset ja virheettömät merkinnät selkiinnyttävät ja vahvistavat potilaan ja henkilökunnan oikeusturvaa sekä edistävät luottamuksellisten hoitosuhteiden syntymistä. Potilasasiakirjat ovat tärkeitä myös potilaan tiedonsaantioikeuden kannalta. Potilasasiakirjatietojen perusteella arvioidaan hoitoon osallistuneiden terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammatti-toiminnan asianmukaisuutta ja myös sitä, onko potilaalle hoidosta mahdollisesti aiheutunut henkilövahinko korvattava potilasvahinkona. Potilasasiakirjamerkinnöillä on merkitystä myös terveydenhuollon tutkimuksessa, hallinnossa, suunnittelussa ja opetuksessa.

Potilasasiakirjojen laatimista koskevat voimassa olevat säännökset ovat käsitykseni mukaan selkeät, yksiselitteiset ja täsmälliset. Näiden säännösten noudattamisella turvataan perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvaa koskevan perusoikeuden ja perustuslain 19 §:n 3 momentissa perusoikeuksina turvattujen riittävien terveyspalvelujen toteutumista.

Pidän erittäin vakavana puutteena sitä, että potilasasiakirjoihin tehdyt merkinnät kantelijan äidin tutkimuksesta ja hoidosta ovat - - - lääninhallituksen lausunnossa kuvatulla tavalla paikoin niin puutteellisia, että terveydenhuoltoa valvova viranomainen, tässä tapauksessa lääninhallitus, jolta olen pyytänyt lääketieteellistä asiantuntijalausuntoa kantelun johdosta, ei ole merkintöjen perusteella voinut arvioida kantelijan äidin tutkimuksen ja hoidon sisältöä ja toteuttamista kaikilta osin. Lääninhallituksen käsityksen mukaan kantelijan äidin käden paranemista ja hoidon asianmukaisuutta on tämän vuoksi mahdotonta arvioida.

Lääninhallitus ei ole tällöin voinut puutteellisten potilasasiakirjamerkintöjen vuoksi antaa pyytämäni asiantuntijalausuntoa kantelijan äidin hoidosta kokonaisuudessaan. Tämän vuoksi en ole myöskään itse voinut arvioida sitä, saiko hän kaikilta osin potilaslain 3 §:ssä tarkoitettua laadultaan hyvää terveyden- ja sairaanhoitoa. En ole tästä syystä myöskään voinut arvioida, ovatko hänen hoitoonsa osallistuneet terveydenhuollon ammattihenkilöt menettelleet ammatti-toiminnassaan kaikilta osin asianmukaisesti.

- - - kaupunginsairaalan menettely on ollut lainvastaista.

Johtavan ylilääkärin, erikoislääkärin, sisätautien erikoislääkärin ja osastonlääkärin selityksen mukaan terveyskeskussairaalan lääkärimiehitys ei mahdollista keskussairaالاتasoista decursus-käytäntöä. Korostan tässä yhteydessä, että lakisääteinen potilasasiakirjojen laatimisvelvollisuus koskee samalla tavoin sekä terveyskeskussairaala- että keskussairaala-.

3.1.3.2

Hoidon laatu

Lääninhallituksen lausunnon mukaan lastan tai muun tuen laittaminen murtuneeseen käteen kuuluu kivunhoitoon, jos kipsaus viivästyy. Kantelijan äidin 10.8.2006 tutkineen lääkärin potilasasiakirjoihin tekemissä merkinnöissä ei ole mainintaa lastan laittamisesta kantelijan äidille. Lääketieteen kandidaatti toteaa selityksessään, että koska hän päätyi siirtämään murtuman reponoinnin seuraavaan päivään kokeneen kipsaajan puuttuessa, hänen olisi jälkeensä ajatellen pitänyt laittaa potilaalle dorsaalinen lasta yön ajaksi osana kivun hoitoa. Lääninhallituksen lausunnon perusteella käsitykseni on, että kantelijan äiti ei ole tältä osin saanut potilaslain 3 §:ssä tarkoitettua laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoa.

Kantelijan äidin käden murtumasta 17.8.2006 otetussa röntgenkuvassa ilmeni radiologin lausunnon mukaan, että murtuman asento oli huonontunut, lyhentymä korostunut ja nivelpinnan kallistuma lisääntynyt. Lääninhallitus toteaa käsityksensä, että tämä olisi edellyttänyt uutta murtuman reponointia. Johtavan ylilääkärin, erikoislääkärin, sisätautien erikoislääkärin ja osastonlääkärin selityksen mukaan röntgenkuvan perusteella ei ryhdytty mihinkään toimenpiteeseen. Lääninhallituksen lausunnon perusteella käsitykseni on, että kantelijan äiti ei ole tältä osin saanut potilaslain 3 §:ssä tarkoitettua laadultaan hyvää terveyden- ja sairaanhoitoa.

3.2

Lääninhallituksen pyytämät selvitykset - - - kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnalta

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) 7 §:n mukaan oikeusasiamiehen oikeudesta saada laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot säädetään perustuslain 111 §:n 1 momentissa. Perustuslain 111 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvittavat tiedot. Säännös tarkoittaa yleistä tiedonsaantioikeutta, joka ei riipu esimerkiksi tietojen tai asiakirjojen salassapidosta, vaan siitä, mitä tietoja laillisuusvalvontatehtävän hoitamiseksi tarvitaan.

Pyysin - - - lääninhallitusta toimittamaan minulle kantelun tutkimiseksi tarvittavan selvityksen ja antamaan lausunnon asiassa. Lääninhallitus pyysi 4.10.2006 kantelun johdosta - - - sosiaali- ja terveyslautakunnalta selvitystä muun muassa kantelijan äidin hoitoa ja palvelua koskevasta palvelu- ja hoitosuunnitelmasta. Selvitystä pyydettiin myös kotipalvelun henkilöresursseista ja mitoitusperusteista ja kaupungin alueella olevia hoito- ja palvelutarpeita vastaavien palvelujen kehittämissuunnitelmista. Lääninhallitus ei saanut näitä pyytämiään selvityksiä.

Jos on syytä olettaa, että asia saattaa antaa aihetta arvostella valvottavan menettelyä, oikeusasiamiehen on eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 9 §:n mukaan ennen asian ratkaisemista varattava valvottavalle tilaisuus tulla asian johdosta kuulluksi. Viitaten tähän lain säännökseen pyysin 20.12.2006 - - - kaupungin sosiaali- ja terveyslautakuntaa muun ohella antamaan minulle lääninhallituksen lautakunnalta jo aikaisemmin pyytämät selvitykset. Lautakunta ei ole antanut selitystä eikä toimittanut minulle pyytämiäni selvityksiä.

Katson, että - - - kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta on laiminlyönyt sille perustuslain 111 §:n 1 momentista johtuvan velvollisuuden toimittaa asiassa laillisuusvalvontaa varten pyytämäni ja tarvitsemani tiedot.

Tietojen puuttumisen vuoksi en ole voinut tutkia kantelua siltä osin kuin se koskee kantelijan äidin sosiaalipalvelujen tarpeen arviointia.

Lääninhallituksen käsityksen mukaan - - - kaupungin kotihoidon kriteerit (27.3.2001) on tarpeen päivittää ottamalla niissä huomioon sosiaalihuoltolain uusi 40 a §. Tämä on myös minun käsitykseni asiassa.

4

TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan - - - kaupunginsairaalle huomautuksen vastaisen varalle edellä kohdassa 3.1.3.1 selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Kiinnitän kaupunginsairaalan huomiota vastaisen varalle potilasasiakirjojen laatimista koskevien säännösten noudattamisen tärkeyteen. Tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Pyydän kaupunginsairaalaan ilmoittamaan minulle 30.9.2008 mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt huomautukseni johdosta.

Annan myös - - - kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnalle huomautuksen vastaisen varalle edellä kohdassa 3.2 selostetusta velvollisuuden laiminlyönnistä antaa laillisuusvalvontaani varten pyytämäni ja tarvitsemani tiedot. Tässä tarkoituksessa lähetän lautakunnalle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Kiinnitän vielä lautakunnan huomiota kotihoidon kriteerien täsmentämistarpeeseen.

Saatan edellä kohdassa 3.1.3.2 esittämäni käsitykset kantelijan äidin hoidon laiminlyönneistä johtavan yllälääkärin, erikoislääkärin, sisätautien erikoislääkärin ja osastonlääkärin sekä lääketieteen kandidaatin tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

LIITE

Päätökseen dnro 2887/4/06 liittyvät oikeusohjeet

Suomen perustuslaki

Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä (19 §:n 3 mom.).

Jokaiselle on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa (21 §:n 1 mom.).

Potilaslaki (785/1992)

Oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon

Potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon (3 §:n 2 mom.).

Potilasasiakirjat

Terveydenhuollon ammattihenkilön tulee merkitä potilasasiakirjoihin potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset tiedot (12 §:n 1 mom.). Potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden ja 1 momentissa tarkoitettujen näytteiden ja mallien säilyttämisestä sekä käyttötarkoituksen perusteella määräytyvistä säilytysajoista säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella (12 §:n 2 mom.).

Potilasasiakirja-asetus ((99/2001)

Potilasasiakirjat

Potilasasiakirjoilla tarkoitetaan tässä asetuksessa potilaslain 2 §:n 5 kohdassa tarkoitettuja potilaan hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa käytettäviä, laadittuja tai saapuneita asiakirjoja sekä teknisiä tallenteita, jotka sisältävät hänen terveydentilaansa koskevia tietoja tai muita henkilökohtaisia tietoja (2 §:n 1 mom.).

Potilasasiakirjoihin kuuluvat potilaskertomus ja siihen liittyvät asiakirjat kuten lähetteet, laboratorio-, röntgen- ja muut tutkimusasiakirjat ja -lausunnot, konsultaatiovastaukset, tutkimuksen tai hoidon perusteella annetut todistukset ja lausunnot sekä lääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät asiakirjat samoin kuin muut potilaan hoidon järjestämisen ja toteuttamisen yhteydessä syntyneet tai muualta saadut tiedot ja asiakirjat (2 §:n 2 mom.).

Potilasasiakirjamerkintöjä koskevat keskeiset periaatteet ja vaatimukset

Potilasasiakirjoihin tulee merkitä potilaan hyvän hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan turvaamiseksi tarpeelliset sekä laajuudeltaan riittävät tiedot. Merkintöjen tu-

lee olla selkeitä ja ymmärrettäviä ja niitä tehtäessä saa käyttää vain yleisesti tunnettuja ja hyväksytyjä käsitteitä ja lyhenteitä. Potilasasiakirjaan tulee merkitä tietojen lähde, jos tieto ei perustu ammattihenkilön omiin tutkimushavaintoihin (7 §:n 1 mom.).

Potilasasiakirjoihin tehtävien merkintöjen tulee olla virheettömiä siten kuin henkilötietolain 9 §:ssä säädetään (7 §:n 2 mom.).

Potilaskertomukseen merkittävät keskeiset hoitotiedot

Potilaskertomukseen tulee tehdä merkinnät jokaisesta potilaan avohoito- ja kotihoitokäynnistä sekä osastohoitojaksosta. Käyntejä ja hoitajaksoja koskevista tiedoista tulee käydä ilmi tulosy, esitiedot, nykytila, havainnot, tutkimustulokset, ongelmat, taudinmääritys tai terveysriski, johtopäätökset, hoidon suunnittelu, toteutus ja seuranta, sairauden kulku sekä loppulausunto (11 §).

Sairauden ja hoidon kulkua koskevat merkinnät

Potilasasiakirjoihin tehtävistä merkinnöistä tulee käydä ilmi, miten hoito on toteutettu, onko hoidon aikana ilmennyt jotakin erityistä ja millaisia hoitoa koskevia päätöksiä sen kuluessa on tehty. Hoitoon osallistuneet on tarvittaessa kyettävä selvittämään (12 §:n 1 mom.).

Potilaskertomukseen tehtävistä merkinnöistä tulee riittävässä laajuudessa käydä ilmi taudinmäärityksen, valitun hoidon ja tehtyjen päätösten perusteet. Vaikutuksiltaan ja riskeiltään erilaisten tutkimus- ja hoitomenetelmien valinnasta tulee tehdä merkinnät, joista ilmenee, millaisin perustein valittuun menetelmään on päädytty. Jokaisen toimenpiteen peruste tulee määritellä selkeästi potilasasiakirjoissa (12 §:n 2 mom.).

Potilaalle suoritetusta leikkauksesta ja muusta toimenpiteestä tulee laatia leikkaus- tai toimenpidekertomus, joka sisältää riittävän yksityiskohtaisen kuvauksen toimenpiteen suorittamisesta ja sen aikana tehdyistä havainnoista. Kertomuksessa tulee esittää perustelut toimenpiteen aikana tehdyille ratkaisuille (12 §:n 3 mom.).

Osastohoitoa koskevat merkinnät

Osastohoidossa olevasta potilaasta tulee tehdä potilaskertomukseen riittävän usein aikajärjestyksessä merkinnät hänen tilansa muutoksista, hänelle tehdyistä tutkimuksista ja hänelle annetusta hoidosta. Lisäksi potilaasta tehdään erilliseen hoitajaksokohtaiseen seurantaasiakirjaan päivittäin merkinnät hänen tilaansa liittyvistä huomioista, hoito toimista ja vastaavista seikoista (14 §:n 1 mom.).

Hoidon loppulausunto

Jokaisesta osasto- tai laitoshoitajaksoista tulee laatia loppulausunto. Hoidon loppulausunto on vastaavasti laadittava sellaisesta polikliinisestä hoitajaksoista, jonka loputtua hoito päättyy tai hoitovastuu siirtyy toiseen terveydenhuollon toimintayksikköön, jollei tästä poikkeamiseen ole erityisiä syitä (17 §:n 1 mom.).

Loppulausuntoon tulee annettua hoitoa koskevan tiivistelmän lisäksi sisällyttää selkeät ja yksityiskohtaiset ohjeet potilaan seurannan ja jatkohoidon toteuttamiseksi. Loppulausunnossa tulee lisäksi kuvata mahdolliset poikkeavuudet potilaan toimenpiteen jälkeisessä toipumisessa ja potilaan tila hänen poistuessaan hoitoyksiköstä (17 §:n 2 mom.).

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettu laki (559/1994)

Ammattieettiset velvollisuudet

Terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen. Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyjä ja kokemusperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Ammattitoiminnassaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee tasapuolisesti ottaa huomioon ammattitoiminnasta potilaalle koituva hyöty ja sen mahdolliset haitat (15 §:n 1 mom.).

Terveydenhuollon ammattihenkilöllä on velvollisuus ottaa huomioon, mitä potilaan oikeuksista säädetään (15 §:n 2 mom.).

Sosiaalihuoltolaki (710/1982)

Muissa kuin kiireellisissä tapauksissa kunta on velvollinen järjestämään 80 vuotta täyttäneelle pääsyn sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun hän taikka hänen laillinen edustajansa tai omaisensa taikka muu henkilö tai viranomainen on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan kunnan viranomaiseen palvelujen saamiseksi (40 a §:n 2 mom.).